

О.М. ПЕРЕГРИМ¹, М.М. ПЕРЕГРИМ²

¹ Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України

вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601, Україна

operegrym@gmail.com

² НДІ «Ботанічний сад» Навчально-наукового центру «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Симона Петлюри, 1, м. Київ, 01032, Україна

peregrym@ua.fm

ПОШИРЕННЯ ВИДІВ РОДУ *PEDICULARIS* (*OROBANCHACEAE*) В УКРАЇНІ

К л ю ч о в і с л о в а: *Pedicularis*, ареал, поширення, флора України

Вступ

Pedicularis L. є одним із таксономічно складних родів, до якого належать напівпаразитні рослини з родини *Orobanchaceae* Vent. У світовій флорі цей рід налічує від 600 до 800 видів, що ростуть здебільшого в позатропічних областях Північної півкулі — від Арктики до Гімалаїв, незначна кількість видів — у Південній півкулі: в Андах, від Колумбії до Екватору. Найбільшим різноманіттям видів цього роду відзначаються гори Центральної Азії (Іванина, 1981; Wang et al., 2003; Хан, 2012).

У флорі України рід *Pedicularis* представлений 10 видами (Котов, 1960; Іванина, 1981; Mosyakin, Fedoronchuk, 1999), серед яких на сьогодні 4 види (*P. exaltata* Besser, *P. oederi* Vahl, *P. sceptrum-carolinum* L., *P. sylvatica* L.) занесені до «Червоної книги України» (2009). П'ять видів є регіонально рідкісними, а саме *P. kaufmannii* Pinzger охороняють у 9-ти областях (Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Львівській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській та Хмельницькій); *P. palustris* L. — також у 9-ти областях (Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Сумській, Харківській, Хмельницькій та Чернівецькій); *P. dasystachys* Schrenk — у 4-х (Дніпропетровській, Донецькій, Полтавській, Сумській); *P. sylvatica* — у 2-х областях (Закарпатській та Івано-Франківській); *P. hacquetii* охороняється лише у Чернівецькій обл. (Офіційні ..., 2012). Незважаючи на такий високий соціологічний статус видів роду, детально їх поширення в межах країни фактично не вивчалось, за винятком чотирьох згаданих видів з «Червоної книги України» (2009), а також деяких фрагментарних відомостей щодо розповсюдження інших видів в окремих регіонах.

© О.М. ПЕРЕГРИМ, М.М. ПЕРЕГРИМ, 2014

Тому, безперечно, необхідно узагальнити відомості щодо поширення видів роду *Pedicularis* в Україні.

Матеріали та методи досліджень

Хорологію видів роду *Pedicularis* в Україні досліджували протягом 2011—2013 рр. шляхом експедиційних виїздів з використанням маршрутних та напівстаціонарних методів, які охопили всі ботаніко-географічні зони країни (Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Сумська, Київська, Вінницька, Рівненська, Львівська, Луганська області та АР Крим), а також за гербарними і літературними матеріалами (Гелюта та ін., 2001; Кучеревський, 2001; Нечитайло та ін., 2002; Червона книга Луганської області, 2003; Байрак, Стецюк, 2005; Тарасов, 2005; Червона книга України, 2009; Червона книга Дніпропетровської області, 2010; Червона книга Донецької області, 2010; Чорней та ін., 2010; Данилюк, 2011; Данилюк, Борсукевич, 2011; Бурлака, Каземірська, 2012). Критично опрацьовано колекції роду *Pedicularis* у гербаріях: *CHER*, *CWU*, *KW*, *KWU*, *KWHA*, *KWHU*, *LE*, *LW*, *LWS*, *LWKS*, *UU*, *YALT*.

Картосхеми поширення видів на території України складено з використанням програми DIVA-GIS. Координати місцезнаходжень видів роду *Pedicularis* фіксували у природі за допомогою портативного GPS-навігатора «Garmin-eTrex», а координати локалітетів з гербарних матеріалів визначалися програмою «Google Earth».

Обсяг та номенклатуру видів роду *Pedicularis* приймаємо відповідно до критичної обробки, здійсненої для території Росії та суміжних держав (Іванина, 1981).

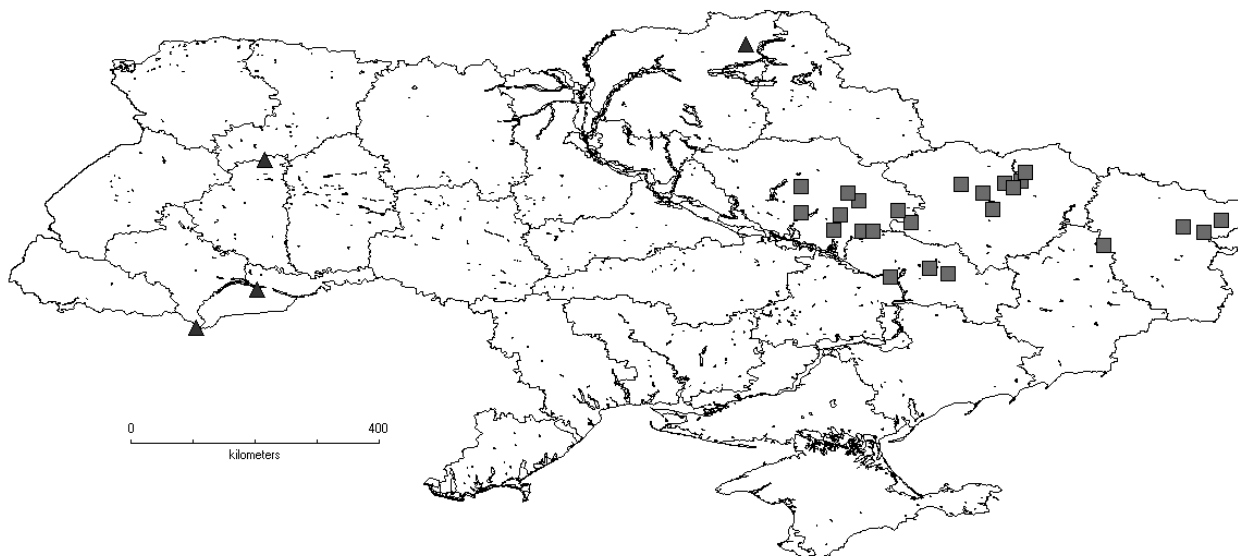

Рис. 1. Поширення видів ■ — *P. dasystachys* ▲ — *P. exaltata* в Україні
 Fig. 1. Distribution of ■ — *P. dasystachys* ▲ — *P. exaltata* in Ukraine

Результати досліджень та їх обговорення

Розглянемо докладніше ареал кожного виду й охарактеризуємо сучасне географічне поширення видів роду *Pedicularis* в Україні.

***Pedicularis dasystachys* Schrenk** — азійсько-європейський вид, ареал якого охоплює Східну Європу, Західний Сибір, Середню Азію та Монголію (Котов, 1960; Mayer, 1978; Іванина, 1981). Нині в Україні вид поширений умовним клином у межах Лівобережного Лісостепу та Степу, в межах Полтавської, Дніпропетровської, Харківської, Донецької та Луганської областей (рис. 1). Тут *P. dasystachys* перебуває на південно-західній межі свого ареалу, яка утворена долиною р. Псел до впадіння її у р. Дніпро, і далі на південний схід долиною р. Дніпра до гирла р. Вовчої, а потім долиною останньої до її середньої течії та на схід до середньої течії долини Сіверського Дінця. Раніше наводилося місцезнаходження виду на Правобережжі України в околицях сучасного м. Дніпропетровська (ліс Негрескула) (Акинфиев, 1888), однак за усним повідомленням В. Манюка цей локалітет втрачено через розростання міста й забудову території. Міграція виду на захід та південь, імовірно, обмежена поширенням його місцезростань, заплавлених, помірно засолених луків, та біологічним бар'єром — Дніпром.

***Pedicularis exaltata* Besser** — середньоєвропейський вид, який розповсюджений у Чехії, Словаччині, Польщі, Білорусі, Румунії та Україні

(Котов, 1960; Mayer, 1978; Іванина, 1981). Проте останнім часом зафіксовані суттєві регресивні зміни в ареалі виду, зокрема, він зник у Польщі, а також звузилося його поширення в Україні (Distribution ..., 2001; Червона книга України, 2009; Бурлака, Каземірська, 2012). Взагалі *P. exaltata* в Україні виявлений у чотирьох ізольованих місцезнаходженнях, які утворюють північно-східну межу його поширення (рис. 1) (Котов, 1960; Червона книга України, 2009; Чорней та ін., 2010; Бурлака, Каземірська, 2012): 1) околиці с. Блістова Менського р-ну Чернігівської обл.; 2) околиці с. Стіжок поблизу м. Кременця Тернопільської обл.; 3) околиці с. Спаська Сторожинецького р-ну Чернівецької обл.; 4) гора Гнетеса у Верховинському р-ні Івано-Франківської обл. Щодо останнього локалітету виду, то раніше він у літературі не згадувався, а ми його встановили за збором В.І. Чопика, датованим 29.07.1963 р., який зберігається в *KWHA*. Проте сучасний стан цього місцезнаходження потребує додаткових досліджень. Окремо відзначимо, що останні пошуки виду на території Тернопільської та Чернігівської областей не мали успіху (Червона книга України, 2009), і тому ми вважаємо ці локалітети зниклими. Таким чином, на теперішній час в країні достовірно відомо одне місцезнаходження *P. exaltata* та ще одне потребує підтвердження.

Розглядаючи фактори, які обмежують поширення виду на схід, ми схилиємося до думки, що

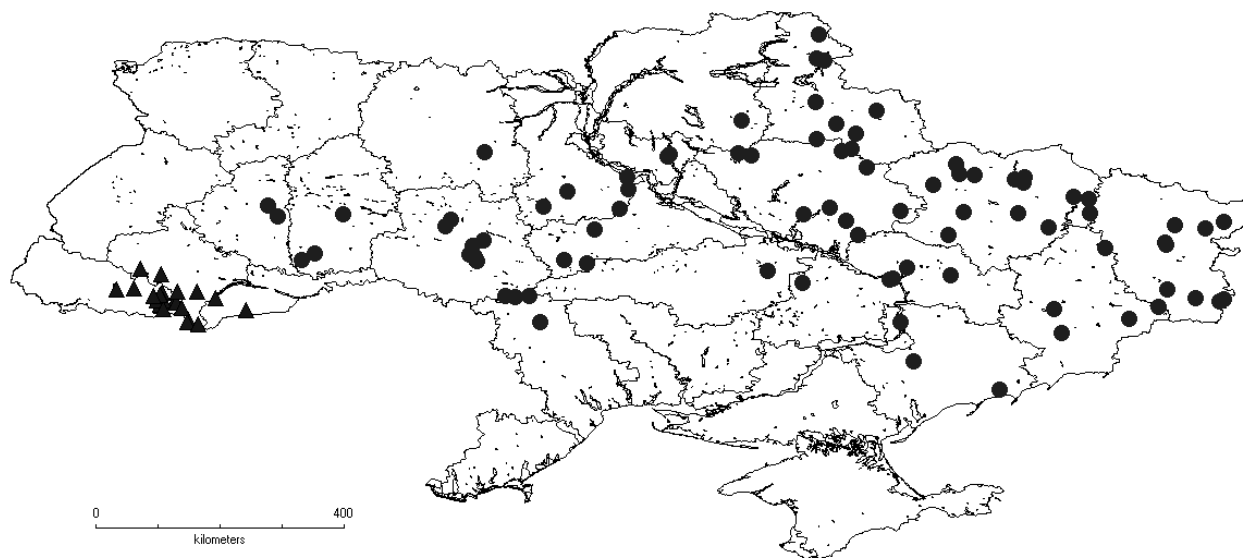

Рис. 2. Поширення видів ▲ — *P. hacquetii* ● — *P. kaufmannii* в Україні
 Fig. 2. Distribution of ▲ — *P. hacquetii* ● — *P. kaufmannii* in Ukraine

головним із них є збільшення континентальності клімату. А основна причина регресивних змін у поширенні *P. exaltata* — зникнення і трансформація місць існування виду під впливом антропогенного тиску — осушування та розорювання лук, а також надмірне випасання худоби (Червона книга України, 2009; Бурлака, Каземірська, 2012).

***Pedicularis hacquetii* Graf** — гірськоцентральноевропейський вид, поширений в Італії, Австрії, Словенії, Хорватії, Польщі, Словаччині, Румунії та Україні (Котов, 1960; Mayer, 1978; Іванина, 1981). У нашій країні виявлений у Прикарпатті та Карпатах (Горгани, Свидовець, Черногора, Чивчини, Мармароські Альпи) (Данилюк, 2011) — це найбільш східний фрагмент ареалу виду. Адміністративно він в Україні зафіксований у межах Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей (рис. 2). Розповсюдження виду лімітує його вузька екологічна амплітуда та обмеженість поширення високогірних лук.

***Pedicularis kaufmannii* Pinzger** — східноєвропейсько-західносибірський вид, поширений у Прибалтиці, Східній Європі, Передкавказзі, Західному Сибіру та Середній Азії (Північний Казахстан) (Котов, 1960; Mayer, 1978; Іванина, 1981). На північній межі ареалу виду зафіксовані регресивні зміни: він вважається зниклим у Литві та Латвії (Красная ..., 2005; Red ..., 2007). В Україні виявлений на південно-західній межі ара-

лу. *P. kaufmannii* поширений тут умовною смугою, більша частина якої знаходиться в межах фактично всієї лісостепової зони, а також значною площею охоплює лівобережну частину степової зони, за винятком смуг типчаково-ковилових та полиново-злакових степів (рис. 2). Однак відомий відокремлений локалітет для Житомирського Полісся (околиці м. Коростишева). Адміністративно це Тернопільська, Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Київська, Черкаська, Одеська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Запорізька, Харківська, Донецька та Луганська області.

Розповсюдження виду в Україні, ймовірно, обмежене поширенням суходільних остепнених луків, справжніх і лучних степів. Зазначимо, що останнім часом деякі місцезнаходження *P. kaufmannii* у південній частині його поширення в Україні не підтверджуються, що пов'язано з антропогенною трансформацією або повним знищенням біотопів, де зростає вид.

***Pedicularis oederi* Vahl** — диз'юнктивний арктоальпійський вид, поширений в арктичній частині Євразії та Північній Америки, а також на високогір'ях Європи й Азії (Котов, 1960; Mayer, 1978; Іванина, 1981). Для України наводився лише на території Карпат (Червона книга України, 1996, 2009; Kobiv, Nesteruk, 2001) з масивів Черногора (вершини Говерла, Брескул, Піп-Іван, урочище Кізі Улоги та ін.) і Мармароського (г. Піп-Іван

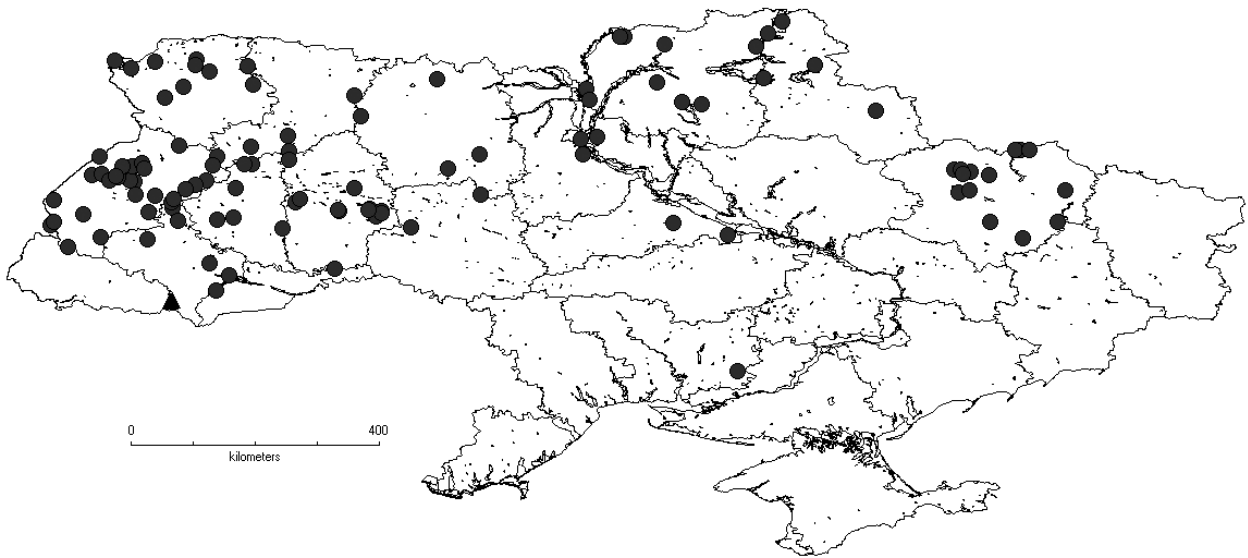

Рис. 3. Поширення видів ▲ — *P. oederi*; ● — *P. palustris* в Україні
 Fig. 3. Distribution of ▲ — *P. oederi*; ● — *P. palustris* in Ukraine

Мармароський). На сьогодні тут відома лише одна популяція в Івано-Франківській обл. у Чорногорі, на висоті 1600—2000 м н.р.м., у масиві гір Бребенескул-Мунчел (урочище Кізі Улоги та поблизу вершини г. Бребенескул біля витoku джерел) (Kobiv, Nesteruk, 2001; Червона книга України, 2009), інші місцезнаходження вважаються втраченими (рис. 3). Разом з тим ми виявили гербарний зразок *P. oederi* з г. Гутин, зібраний С.С. Харкевичем 21.07.1962 р., який зберігається у *КВНА* та раніше не цитувався в літературі. Сучасний стан цього локалітету потребує додаткових досліджень.

Зрозуміло, що розповсюдження виду обмежене поширенням специфічних високогірних болотних угруповань. Згідно з «Червоною книгою України» (2009) поступове вимирання виду зумовлене як антропогенним впливом (особливо випасанням), так і природними чинниками, пов'язаними з біологічними особливостями *P. oederi*, зокрема його низькою насінневою продуктивністю.

***Pedicularis palustris* L.** — голарктичний вид, ареал якого охоплює бореальну, помірну та частково субтропічну зони, Північну Америку та Євразію (Котов, 1960; Мауер, 1978; Иванина, 1981). В Україні вид знаходиться на південній межі свого поширення, в адміністративних межах Волинської, Рівненської, Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської, Чернівецької, Житомирської, Київської, Черкаської, Миколаївської, Чернігівської, Сумської та Харківської областей

(рис. 3). Можна провести умовну суцільну лінію поширення *P. palustris* у країні: Чернівецька обл., Вижницький р-н, с. Вижниця — Івано-Франківська обл., Снятинський р-н, с. Вовчківці — Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський р-н, с. Рогозна — Вінницька обл., Жмеринський р-н, с. Новоселиця — Житомирська обл., Баранівський р-н, с. Мар'янівка — Київська обл., Обухівський р-н, с. Підгірці — Чернігівська обл., Ічнянський р-н, с. Вишневка — Сумська обл., Котопський р-н, с. Озаричі — Сумська обл., Глухівський р-н, с. Перемога — Харківська обл., Дергачівський р-н, смт Солоницівка — Харківська обл., Нововодолазький р-н, с. Борки, с. Рокитне — Зміївський р-н, с. Водяне — Ізюмський р-н, с. Комарівка — м. Куп'янськ та далі на північ долиною р. Осколу на територію Росії. Крім того, на південь від с. Підгірці Обухівського р-ну Київської обл. у системі р. Дніпро відомі три ізольовані місцезнаходження виду (Черкаська обл., околиці м. Сміла та околиці м. Чигирин; Миколаївська обл.; Снігурівський р-н, околиці м. Снігурівка).

Розповсюдження виду в Україні обмежується поширенням болотних угруповань, що формуються в умовах постійного зволоження на торф'янистих ґрунтах і торф'яниках. Скорочення ареалу виду в Україні спостерігається як наслідок антропогенної трансформації або повного знищення екосистем у результаті осушування, видобування торфу, загального зниження рівня ґрунтових вод.

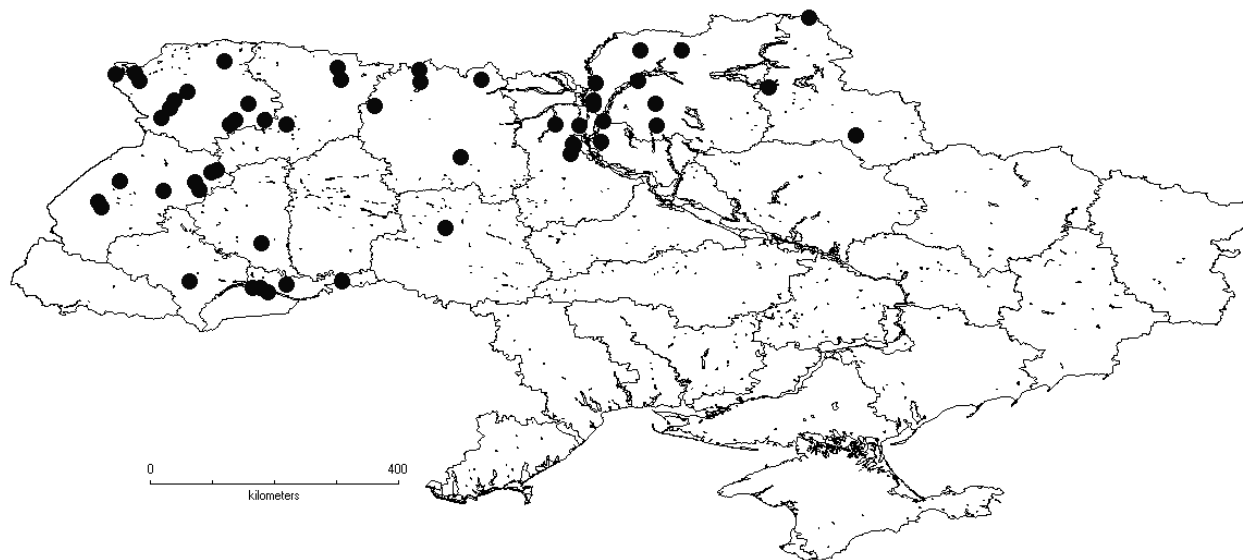

Рис. 4. Поширення виду ● — *P. sceptrum-carolinum* L. в Україні
 Fig. 4. Distribution of ● *P. sceptrum-carolinum* L. in Ukraine

***Pedicularis sceptrum-carolinum* L.** — євразійський вид, який поширений на Скандинавському п-ві, у Центральній та Східній Європі, Західному та Східному Сибіру, Центральній Азії (гори Монголії та Китаю), на Далекому Сході і Японських островах (Котов, 1960; Mayer, 1978; Иванина, 1981). В Україні вид знаходиться на південно-східній межі ареалу, його локалітети відомі з Волинської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської, Чернівецької, Житомирської, Вінницької, Київської, Чернігівської та Сумської областей. Межа поширення *P. sceptrum-carolinum* у країні проходить умовною лінією: від польсько-українського кордону поблизу с. Боберка Турківського р-ну Львівської обл. (Atlas ..., 2001) — Львівська обл., Самбірський р-н, с. Велика Білина — Івано-Франківська обл., Надвірнянський р-н, с. Чорні Ослави — Чернівецька обл., по долині р. Прут від с. Клокічка Кіцманського р-ну до м. Новоселиця — Чернівецька обл., Хотинський р-н, с. Зарожани — м. Вінниця — м. Житомир — Київська обл., Києво-Святошинський р-н, м. Боярка — м. Київ — Київська обл., м. Бровари — Чернігівська обл., Бобровицький р-н, с. Свидовець — Сумська обл., Конотопський р-н, с. Сарнавшина — Сумська обл., м. Лебедин — і далі на територію Російської Федерації (рис. 4). Проте, згідно з «Червоною книгою України» (2009), значна кількість місцезнаходжень виду в Правобережному Лісостепу та поблизу південної межі Європейської широколистяної області втрачена, а загальна межа

його ареалу почасті посулася на північ до 200—300 км. Тому найближчим часом необхідно провести інвентаризацію всіх локалітетів *P. sceptrum-carolinum* в Україні та визначити сучасну межу його поширення.

Природним фактором, що обмежує розповсюдження виду в Україні, є відносно вузьке поширення низинних (евтрофних) та перехідних (мезотрофних) боліт. Однак визначальним чинником для сучасного існування виду є ступінь антропогенного впливу (осушення та освоєння боліт) на природні біотопи, в яких він бере участь.

***Pedicularis sibthorpii* Boiss.** — кримсько-кавказько-малоазійський вид, розповсюдження якого пов'язане з гірськими системами вказаних регіонів (Котов, 1960; Mayer, 1978; Иванина, 1981). На території України в межах Гірського Криму виявлено один із фрагментів ареалу виду (рис. 5). Тут *P. sibthorpii* доволі поширений на яйлах і їхніх трав'янистих схилах, вище смуги лісів, — від м. Сімеїз на заході до с. Ворон Межріченської сільради Судакської міськради на сході.

Факторами, що лімітують розповсюдження виду, є його відносно вузька екологічна амплітуда та обмеженість поширення яйл.

***Pedicularis sylvatica* L.** — голарктичний вид, основна суцільна частина ареалу якого приурочена до території, що простягається від Атлантичного й Середземноморського узбереж та Скандинавії до басейнів правих приток верхньої та середньої

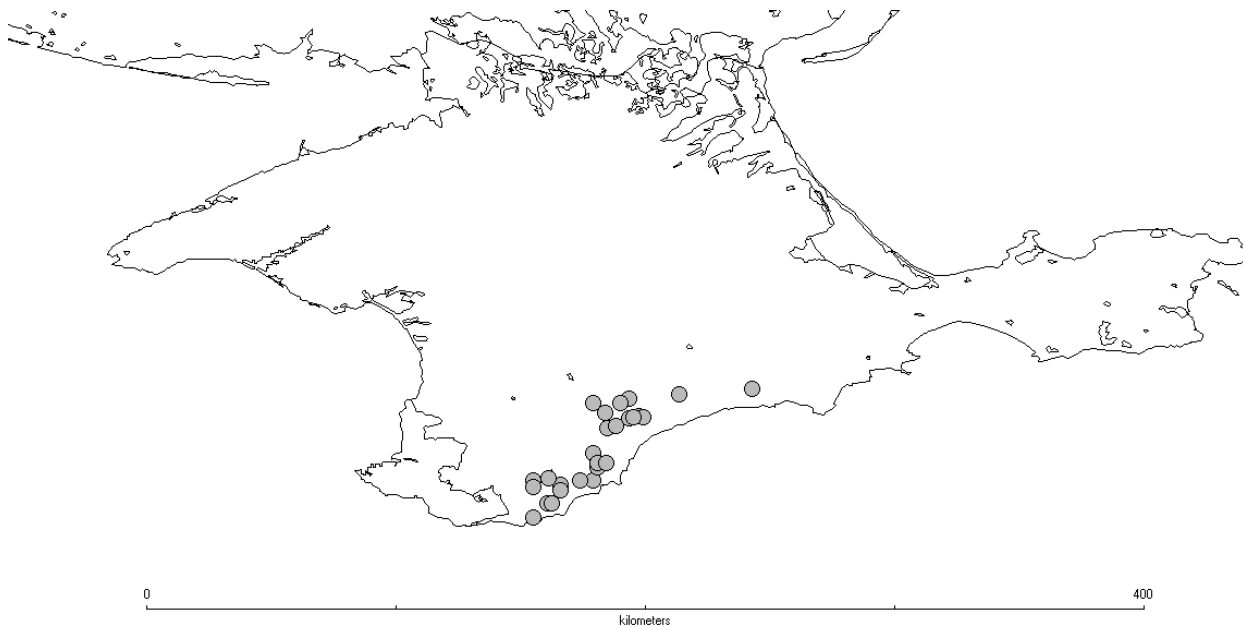

Рис. 5. Поширення виду ● — *P. sibirica* Boiss. в Україні
 Fig. 5. Distribution of ● — *P. sibirica* Boiss. in Ukraine

течії Дніпра, верхів'я басейну Дністра і басейнів приток нижньої течії Дунаю (Котов, 1960; Mayer, 1978; Иванина, 1981; Красная ..., 2005). Нещодавно з'явилися відомості щодо природних поодиноких локалітетів виду в Північній Америці (Канада, о. Ньюфаундленд) та Північній Африці (Марокко) (<http://tropicos.org/Name/29204135>; <http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/PTaxon-Detail.asp?NameCache=Pedicularis%20sylvatica&PRefFk=7200000>). В Україні *P. sylvatica* поширений у Розточчі-Опіллі, Прикарпатті та Карпатах, також відомі поодинокі ізольовані його місцезнаходження на Волинському Поліссі (рис. 6). Адміністративно це Волинська, Житомирська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська та Закарпатська області. Крім того, в *KW* зберігається гербарний зразок з Житомирського Полісся (Житомирська обл., Коростишівський р-н, приблизно 200 м північніше с. Кулешівка, вересовище. 24.06.2006, Д. Якушенко), визначений як *P. sylvatica*. Це підтверджено О.О. Кагалом (Notae criticae, 10.01.2014). Але ми перевизначили ці рослини як *P. palustris* (Notae criticae, 20.01.2014), оскільки вони мають дволопатеву чашечку з надристано-зубчастими лопатями та верхню губу віночка з двома зубцями, що є діагностичними ознаками саме цього виду.

Наведена картосхема (рис. 6) суттєво доповнює відомості щодо поширення виду в країні порівняно

з картосхемою з «Червоної книги України» (2009), а також частково підтверджує тезу К.М. Данилюк (2011) про необхідність обговорення доцільності внесення *P. sylvatica* в нові редакції цього видання. Враховуючи основні причини зміни чисельності популяції виду (вузька еколого-ценотична амплітуда, відсутність екоотопів відповідного типу, зміна гідрологічного режиму й осушення боліт) (Червона книга України, 2009), логічніше забезпечити *P. sylvatica* оселищною охороною. Однак поки на законодавчому рівні це питання не врегульоване, вважаємо, що вид необхідно залишити на сторінках «Червоної книги України».

***Pedicularis verticillata* L.** — аркто-альпійський вид, поширений у Євразії (Скандинавія, Західна і Східна Європа, Західний і Східний Сибір, Арктична Європа, Монголія, Гімалаї, Далекий Схід, Північний Китай і Японія) та Північній Америці (на південь до 55° півн. широти) (Котов, 1960; Mayer, 1978; Иванина, 1981). В Україні існує фрагмент ареалу виду у високогір'ї Карпат (Чорногора, Свидовець та Мармароські Альпи) (рис. 6). Адміністративно це Івано-Франківська та Закарпатська області. Тут вид зростає в зоні субальпійських лук. Нині в Україні відомо близько 10 його локалітетів.

Факторами, що лімітують розповсюдження виду, є його вузька екологічна амплітуда та обмеженість поширення високогірних лук.

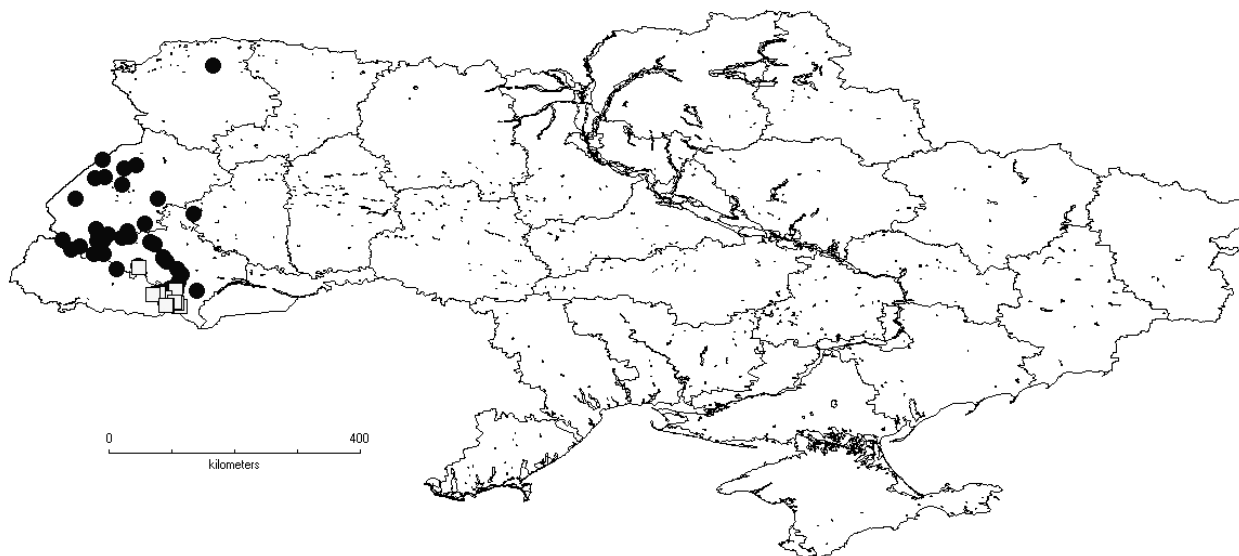

Рис. 6. Поширення видів ● — *P. sylvatica* L. та ■ — *P. verticillata* L. в Україні
 Fig. 6. Distribution of ● — *P. sylvatica* L. and ■ — *P. verticillata* L. in Ukraine

Висновки

За результатами досліджень нами узагальнено відомості щодо поширення 10 видів роду *Pedicularis* флори України, охарактеризовано загальний ареал й описано особливості розповсюдження кожного виду на території країни. Встановлено, що 6 видів роду *Pedicularis* перебувають на межі свого суцільного поширення в Україні, а решта відомі з ізольованих фрагментів. Відзначено тенденцію до скорочення ареалів видів у межах країни, що пов'язано з вираженою стенотопністю більшості видів роду, які представлені в українській флорі, та значним антропогенним впливом на їхні природні місцезростання, аж до повного руйнування та знищення.

Найбільшу концентрацію видів виявлено у високогір'ї Карпат, де з масиву Чорногора відомо 4 види роду *Pedicularis*, по 3 види — з Мармароського масиву Карпат, верхів'їв басейну Дністра, деяких районів Волино-Подільської та південно-західних районів Південноросійської височин. Проте в західній і південній частинах степової зони України рід *Pedicularis* майже не репрезентований. Такий розподіл пояснюємо залежністю видів від рівня океанічності клімату, а також різноманіттям природних ландшафтів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Акинфиев И.Я. Растительность Екатеринослава в конце первого столетия его существования. — Екатеринослав: Изд-во Екатер. гор. думы, 1889. — Ч. I—II. — 238 с.

- Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. — Полтава: Верстка, 2005. — 248 с.
- Бурлака М.Д., Каземірська М.А. Морфометрія генеративних особин та віталітетна структура *Pedicularis exaltata* Besser (*Orobanchaceae*) в Буковинському Прикарпатті // Укр. ботан. журн. — 2012. — 69, № 1. — С. 17—27.
- Гелота В.П., Вакаренко Л.П., Дубина Д.В. та ін. Заказник «Любче». Природні умови, біорізноманітність, збереження та управління. — К.: б.в., 2001. — 222 с.
- Данилюк К.М., Борсукевич Л.М. Новий локалітет *Pedicularis sceptrum-carolinum* L. // Укр. ботан. журн. — 2011. — 68, № 6. — С. 805—808.
- Данилюк К.М. Під *Pedicularis* L. (*Orobanchaceae*) в Українських Карпатах: хорологія // Мат-ли XIII з'їзду Укр. ботан. т-ва (Львів, 19—23 вересня 2011 р.). — Львів, 2011. — С. 41.
- Иванина Л.И. Род Мытник — *Pedicularis* L. // Флора европ. части СССР. — Л.: Наука, 1981. — Т. 5. — С. 288—300.
- Котов М.И. Рід Шолодивник — *Pedicularis* L. // Флора УРСР. — К.: Вид-во АН УРСР, 1960. — Т. 9. — С. 607—626.
- Красная книга Республики Беларусь: Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды дикорастущих растений. — Минск: Беларуская энцыклапедыя, 2005. — 456 с.
- Кучеревський В.В. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Дніпропетровщини. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 360 с.
- Нечитайло В.А., Погребняк В.П., Грищенко В.В. Судинні рослини Канівського заповідника і околиць. — К.: Фітосоціоцентр, 2002. — 226 с.
- Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довід. видання) / Укл.: Т.Л. Андрієнко, М.М. Перегрим. — К.: Альтерпрес, 2012. — 148 с.
- Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характе-

- ристика видів. — Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2005. — 276 с.
- Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ / За ред. А.П. Травлєєва. — Дніпропетровськ: ВКК «Баланс-Клуб», 2010. — 500 с.*
- Червона книга Донецької області: рослинний світ (рослини, що підлягають охороні в Донецькій області) / За ред. В.М. Остапка. — Донецьк: Вид-во «Новая печать», 2010. — 432 с.*
- Червона книга Луганської області. Судинні рослини / В.Р. Маслова, Л.І. Лесняк, В.І. Мельник, М.М. Перегрим. — Луганськ: Знання, 2003. — 280 с.*
- Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 912 с.*
- Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І.* Сторінками Червоної книги України (рослинний світ). Чернівцька область. — Чернівці: ДрукАрт, 2010. — 448 с.
- Distribution atlas of vascular plants in Poland / Eds. A. Zając & M. Zając. — Cracow: Jagiellonian Univ., Inst. of Botany, 2001. — 716 p.*
- Euro+Med Plantbase — <http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/PTaxonDetail.asp?NameCache=Pedicularis%20sylvatica&PTRefFk=7200000> (14.01.2014)*
- Kobiv Y., Nesteruk Y. Pedicularis oederi (Scrophulariaceae) in the Chornohora mts (Ukrainian Carpathians): distributions, biology, ecology and threat // Polish Bot. J. — 2001. — 46(2). — P. 241–250.*
- Mayer E. Pedicularis L. // Flora Europaea. — Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1978. — Vol. 3. — P. 269–276.*
- Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M.* Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural checklist. — Kiev, 1999. — xxiv + 346 pp.
- Red Data Book of Lithuania / Ed. V. Rašomavočius. — Vilnius: Leidykla «Lutute», 2007. — 800 p.*
- Red list of plants and fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski / Z. Mirek, K. Zarzycki, W. Wojewoda, Z. Szlag. — Kraków: Inst. Botaniki PAN, 2006. — 99 s.*
- Tropicos — <http://tropicos.org/Name/29204135> (14.01.2014)*
- Wang H., Mill R.R., Blackmore S.* Pollen morphology and infrageneric evolutionary relationships in some Chinese species of *Pedicularis* (Scrophulariaceae) // *Plant Syst. Evol.* — 2003. — 237. — P. 1–17.
- Рекомендує до друку Надійшла 13.02.2014 р.
С.Л. Мосякін

Е.Н. Перегрим¹, Н.Н. Перегрим²

¹ Інститут ботаники імені Н.Г. Холодного НАН України, г. Київ

² НИЛ «Ботанический сад» Учебно-научного центра «Институт биологии» Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

РАСПРОСТРАНЕНИЕ ВИДОВ РОДА *PEDICULARIS* (*OROBANCHACEAE*) В УКРАИНЕ

Анализируется хорология 10 видов рода *Pedicularis* L. флоры Украины. Рассматривается ареал каждого вида и особенности его географического распространения в стране. На территории Украины проведены условные линии границ распространения 6 видов.

Ключевые слова: *Pedicularis*, ареал, распространение, флора Украины.

О.М. Перегрим, М.М. Перегрим

¹ М.Г. Kholodny Institute of Botany, National Science of Sciences of Ukraine, Kyiv

² Research Laboratory «Botanical Garden», Educational and Scientific Centre «Institute of Biology», Taras Shevchenko National University of Kyiv

DISTRIBUTION OF SPECIES OF THE GENUS *PEDICULARIS* (*OROBANCHACEAE*) IN UKRAINE

Chorology of 10 species of *Pedicularis* L. in the Ukrainian flora is analyzed and generalized. The ranges of each species and descriptions of geographical distribution in Ukraine are provided. For 6 species, their distribution boundaries in Ukraine are delineated.

Keywords: *Pedicularis*, range, distribution, Ukrainian flora.